
HELTAI TÁNCBÁZ lesz a Heltai Alapítvány és a Szarkaláb Néptáncgyűttes szervezésében március 20-án, kedden este 9 órától az alapítvány Mikó/Clinicilor utca 18. szám alatti székhelyén. Muzsikál a Magyarpalatkai zenekar, valamint a nagyváradi Kicsi és bandája. A táncbáz alatt élő népzene a Heltai Folk-Kocsmában.

(Szabadság, 2007/64. 2. – 2007. március 17., szombat)

A 30 éves kolozsvári táncról

Kolozsváron 1977 februárjának egyik csütörtökén (érdekes, hogy a közösségi emlékezet a pontos dátumot nem rögzítette), a bábszínház próbatermében tartották az első erdélyi táncbázist. Erre az eseményre emlékeztünk a Bogáncs – Zurboló Egyesület és a Tranzit Alapítvány szervezésében 2007. február 17-én, szombaton a kolozsvári Tranzit Házban, egy egész napos rendezvény keretében. Az évforduló gazdag műsorral várta a mindenkori kolozsvári táncbázisokat: délelőtt Palocsay Kata játsszóháza és a Zurboló Táncgyűttes tagjai által vezetett aprók tánca nyújtott tartalmas szórakozást több mint száz gyereknek, ezzel párhuzamosan megtekinthető volt a 30 éves kolozsvári táncbázisról szóló fényképképzőállítás is. Szintén délelőtt a Házsongárdi temetőben felkerestük Sepsi Dezső, Kovács Zoltán Kopek és Könczei Ádám sírját, ahol muzsikaszó mellett emlékeztünk a kolozsvári táncbázis egykori meghatározó személyiségeire.

A déli órákban a média és a széles nyilvánosság előtt zajló kerekasztal-beszélgetésen részt vett – Pozsony Ferenc néprajzkutató szavait idézve – az erdélyi táncbázis alapító aranycsapata. A kolozsvári/erdélyi táncbázis múltjáról, jelenéről és jövőjéről tematikájú beszélgetést Pávai István népzene-kutató moderálta. A késődélutáni ünnepi előadáson a kolozsvári táncbáziszenekarokat, azaz a Regösök, a Tüske, a Tarisznyás, az Ördögcsék és a Bodzafa együtteseket láthatta és hallhatta a népes közönség, ahol felléptek egykori és jelenlegi énekesek, táncbázis táncosok és táncoktatók is. Az előadást természetesen hajnalig tartó táncbázis követte, ahol az ünnepelt zenekarok mellett muzsikált Czilika Gyula és zenekara Kalotaszegről és a magyarlapádi Piros Pántlikás együttes is.

Az alábbiakban két részből álló közlésre bocsátjuk a kerekasztal-beszélgetés rövidített és szerkesztett változatát.

Könczei Csongor

Pávai István: Én azt a témát vetném föl, hogy népi együttes kontra táncbázis, ami ugye ezelőtt harminc évvel arról szólt, hogy a színpadon balettoznak, mi pedig majd itt megmutatjuk a táncbázisban, hogy hogyan kell igazandiból. Most pedig

fordítva van: a népi együttesek tudják, hogy hogyan kell, és hogyha ráérnek, és ha éppen úgy van, akkor megmutatják nekünk, hogy hogyan is kell ezt csinálni.

Deák Gyula: Hadd mondjam el, hogy úgy érzem, igazad van, de talán nem éppen mindenben. Éspedig konkrétan a sepsiszentgyörgyi helyzetről tudok beszélni: az igaz, hogy az utóbbi években fontos szerepe volt a Háromszék Táncegyüttesnek abban, hogy táncház legyen, és előfordult régebben, hogy tényleg, ha az együttes turnéra ment, akkor kevesebben maradtak otthon. De hálistennek – mivel pontosan nem ez a cél – el tudtunk jutni oda, hogy ma vígan lehet táncház Szentgyörgyön, akkor is, ha az együttes turnézik. És ez tudatos, ezt ki akarom hangsúlyozni, ez nagyon fontos dolog. Például most már van olyan zenészutánpótlás, akik muzsikálni tudnak, amikor a Háromszék zenekara nincs ott, nem beszélve a fúvószenészekről, akik nem tagjai a Háromszéknek, tehát abszolút simán működő táncház van, sőt, házigazdája is van, volt háromszékes, aki otthon van állandóan. Tehát csupán azt akarom mondani, hogy Szentgyörgyön eljutottunk tudatosan oda, hogy igenis az együttestől függetlenül működő táncház létezik. És azt is hadd tegyem hozzá, hogy nem a háromszékesek látogatják zömével a táncházat, egyáltalán nem így van, hanem inkább a fiatalok. És ez jó.

Pávai István: Én nem is úgy értettem, hogy ez mindenhol így lenne, csak hogy sok helyen lehet ezt látni. Például Csíkszeredában néhány évvel ezelőtt elkezdtek külön szervezni a Bahia teázóban a táncházat, pontosan azért, mert a Hargita Együttes miatt nem volt rendszeres táncház. Ez amúgy feszültséget is szült közöttük, tehát az együttes nem vette jó néven, hogy alakul egy másik táncház. De az önmagában nem baj, hogy egy városban több táncház működik, régen Kolozsváron is volt olyan időszak, hogy nem egy táncház volt. És hát azért a városaink közül a legkisebb is nagyobb, mint egy falu, és hát ugye Széken tudjuk, hogy hajdanán legalább három táncház működött, de más falvakban is, így például Csíkszentdomokoson még több is volt régen. Tehát, baj-e az, ha több táncház van, vagy egy helyen kell ezt tartani, vagy pedig? Mit gondoltok erről?

Székelly Levente: Én inkább kérdeznék valamit, mert egyszerűen kíváncsi vagyok. Ahhoz, hogy tudjunk beszélgetni, legalábbis azok, akik elszakadtak ebből a közegeből, azoknak jó volna tudni például, hogy harminc év után hány ember szereti ezt a műfajt, hány ember táncol, hány ember zenél, milyen városokban működnek táncházak? Mert ennek alapján lehet talán megítélni, hogy ez valóban terjedt, vagy pedig ez a sokszorozó hatása csak annyiban érvényesült, hogy volt egy ilyen kemény mag, akinek a rokonai, ismerősei, gyerekei és üzletfelei körében terjedt. Tehát valóban ez terjed megfelelő sebességgel, és van-e kilátása, hogy tovább terjedjen, vagy megmarad szubkultúrának, egy ilyen kis elit közösség belső szórakozásának? És ehhez én szívesen venném, ha valaki elmondaná, hogy hol van ma táncház Erdélyben, hány ezer ember az, aki aktívan vagy passzívan, de foglalkozik ezzel, hallgat ilyen zenét, igénye van rá?

Pávai István: Én azt nem tudom, hogy pontosan hány táncház van jelenleg, és nem tudom, hogy lesz-e, aki ezt el tudja mondani. Az viszont, ami evidencia, s ami jól látszik, a nyári táncházatáborok nagy száma: most már gyakorlatilag azt hiszem,

Muzsikál – balról jobbra – Székely Levente, Papp István Gázsa és Pávai István – Tranzit Ház, 2007. február 17.

hogy Erdélyben nincs olyan hét nyaranta, hogy ne lenne valahol, akár átfedésben is tábor. Persze tudjuk, hogy a résztvevők közül sokan külföldiek, ami szerintem nem baj, de azért sok hazai is van ott, és én úgy látom, itt is, meg Magyarországon is, hogy ez a számbeli növekedés megvan. Inkább az hiányzik, hogy ezek a táncházak valós autonóm civilszféraként tudjanak működni. És én itt a civilszférát nem úgy értelmezem, hogy létrehozunk egy alapítványt, s ez, mivel nem állami, azért civil, s akkor az alapítvány elnöke majd megmondja, hogy mit és hogyan. Falun, Széken, vagy akárhol nem így működött ez a civilszféra, hanem a legények kezest választottak, a kezesek megszervezték a táncházat. Én azt látom fő problémának, hogy városban még sehol sem láttam olyan táncházat, ahol egy közösség megszervezte magának a táncházat. Tehát nincsenek ilyen valós közösségek, hanem csak virtuális vagy alkalmi közösségek jönnek létre, ahogy mondtátok, egy baráti kör vagyunk mi is, de még mi sem magunkat hívjuk össze, hanem összehív minket egy bejegyzett civilszervezet, aki rendezvényt vagy évfordulót szervez, vagy egy művelődési ház, vagy pedig egy érvényesülési lehetőséggel élni akaró zenekar. Ez régen is így volt, annak idején a legelső táncházakat valójában zenekarok szervezték. Tehát egyszer zenekarok jöttek létre, és mivel ők akartak szerepelni is, meg táncházat is, ezért megkeresték

erre a lehetőségeket. Úgy gondolom, hogy létezik meghatározó társadalmi igény a táncházra, meg sokan belekóstoltak ebbe, de ők magukat nem tudják megszervezni, mert a globalizált társadalomban nincs erre lehetőségük, vagy azt hiszik, hogy nincs lehetőségük.

Székely Levente: Valóban városon nem alakultak ilyen mikroközösségek, ezért fontosak a tánccsoportok. Nekem az a tapasztalatom, hogy például Magyarországon ez a műfaj leginkább azzal terjedt, hogy nagyon sok helyen néptáncscoportok jöttek létre. És ezek kialakították saját közönségüket, amelyik már fogyasztója ennek a kultúrának. És itt azt hiszem, hogy minden azon múlik, hogy egyrészt az igényszintet hogyan lehet fenntartani, másrészt ennek az igénynek a kiterjedtségét hogyan lehet növelni, hogy minél többen legyenek rá fogékonyak. Mert az a baj, és ebből a szempontból az elmúlt harminc év alatt nem történt sok változás, hogy az előítéletek ugyanúgy megmaradtak az emberekben, a közönségnek, a lakosságnak óriási része továbbra is, amikor táncházról hall, vagy autentikus zenéről, táncról, akkor azonnal elutasítja, mivel ez nem modern! S addig, míg a fogyasztói társadalom egyre-egyre roszzsabbá válik, és az emberek egyre modernebbek akarnak lenni, a szó legrosszabb értelmében, addig mindaz, ami hagyományos, ami autentikus, annak nincs vonzereje. Akit ez megfog, azt általában azért fogja meg, mert erősebb identitást akar, és ez a kultúrának egy olyan eleme, ami sokkal erőteljesebben segíti az azonosulást, a valamihez kapaszkodást, a valamihez tartozásnak az érzését. Na, most a legtöbb városi ember nem igazán akar tartozni valahova, hanem éppen hogy szétesik a társadalom mikroelemeire, individualizálódik. Most az én kérdésem az lenne, hogy ki hogyan látja, van-e ennek az egész műfajnak jövője vagy nincs? Megmarad ez ilyen szűk körben, vagy pedig esély van arra, hogy – ha más nem – ötven éven belül ezt tényleg fogyasztani fogják, nagy tömegben?

Könczei Árpád: Részben én is egy-két kérdést szeretnék megfogalmazni, másrészt pedig olyasmit szeretnék felvetni, ami valamilyen formában válasz is erre a kérdésre. Én a Duna tévének vagyok szerkesztője, van egy népzenei műsorom. Az annyi amennyi, huszonhat perc szakosodott műsor. Viszont a Duna tévés kollégáim mesélik, hogy akármikor eljövünk Erdélybe, bármelyik szállodában végignyomogatják a kereskedelmi adókat, mindig találnak olyat, reggel, délben, éjszaka, amin népzene szól. Most ne abba fogózzunk bele, hogy az eredeti vagy nem eredeti, hanem arról van szó, hogy mi a közösségi igényszint! Tehát a román közegben, a román kultúréletben valahol ez a fogalom, hogy népzene máshol van. Még egyszer mondom, ne arról beszéljünk, hogy az a sugárzott népzene milyen! És akkor több mint száz évvel Bartók és Kodály indulása után hozzám érkezik olyan nézői levél, amelyiknek az a lényege, hogy X. néni írja: a nagybátyja zeneszerző, s kéri, hogy játsszuk dalait. Miről van szó: a néninek a nagybátyja nótaszerző! Tehát Bartók, Kodály, Lajtha és ugye sorolhatnánk Jagamastól, Kallóstól Pávaiig stb. Ott tartunk, hogy még mindig az van a fejekben, hogy úgy gondolják, a nóta az szintén része ennek a népi kultúrának, és azt kéri tőlem, hogy közvetítsük a nagybátyja szerzeményeit. Tehát vannak ilyen problémák, hogy tényleg nincs tiszta, világos kép a mai napig a fejekben, hogy ez micsoda. De én egy másik kérdést is fel akar-

tam vetni a harminc éves kolozsvári, erdélyi táncház kapcsán, mégpedig azt, hogy van-e zenész, vagy nincs zenész. Mert különböző álláspontokkal szembesültem, hogy Kolozsváron miért nincs jelenleg rendszeres táncház. Van, aki azt mondja, hogy lehetne rendszeres táncház, de nincs hol. Ezt én nem értem, mert például itt a Tranzit Házban tudtommal minden héten lehetne. Van, aki azt mondja, hogy azért nincs táncház, mert nincs zenész. S akkor ez felveti azt a kérdést, hogy vajon harminc év alatt történt-e igazán előrelépés? Miért olyan periférikus még mindig a hangszeres, vagy egyáltalán a népzenei oktatás Erdélyben? A népzeneészhöz is iskola kell. Ez nemcsak hobbi és nemcsak a család. Tehát, hogyha itt tényleg nincs zenész, mert ugye a zenész nem tud ebből megélni, ezért klasszikus zenész lesz, elmegy filharmóniába, mint ahogyan annak idején mi is komolyzenét tanultunk, tehát ha a mai napig nem lehet ebből megélni, akkor valószínűleg ezért sincs rendszeres táncház. És egy utolsó dolog, ami megint összefügg mindezzel, hogy van zenész, vagy nincs zenész: a tavaly megszervezték az első Erdélyi Zenésztalálkozót. Megint ne vitassuk, hogy az jó volt, nem volt jó, a tényeket mondom, száztíz vagy százhusz zenész volt a listán. A listán! Ha ilyen sok zenész van papíron, akkor elvileg van zenész. A valóságban pedig megint ott tartunk, hogy papíron van ugyan zenész, de aktívan, heti rendszerességgel muzsikáló már nincs. Nagyon sok helyen ez a probléma, függetlenül attól, hogy a civil kezdeményezés milyen, hogy van vagy nincs, tehát, hogy egyszerűen nincsenek olyan zenekarok, mint annak idején volt a Bodzafa, Ördögszekér, Barozda stb. Hanglemezre pedig nem lehet táncházat tartani!

(Művelődés, 2007/3. 27–30.)

Évfordulós gondolatok

A február 17-én összegyűlt folkloristák, együttes vezetőik, régi táncházak beszélgetése el-elkanyarodott az amúgy remekül meghatározott iránytól, a kolozsvári táncház múltjának, jelenének és jövőjének boncolgatásától.

„30 éves a kolozsvári táncház!” – hirdette a plakát büszkén és kissé elbizakodottan. Ugyanis, ha levonjuk a muzsika és táncház nélküli éveket, örülhetünk, ha egyáltalán eléri a katonakort. Úgy járt a táncház is mára, mint az a gyermek, akire apuci-anyuci mások előtt mindig nagyon büszke, de valójában, a hétköznapiakban elhanyagolja. De most ne akadjunk fenn ezen, lényeg, hogy harminc esztendeje sírt fel először a hegedű Kolozsváron, a mozgalom hullámával létrejött táncházban. A februári évforduló jelentősége a kezdetekkor jelen lévő emberek, táncházak akkori hozzáállásában mérhető a leginkább. A kommunista rendszer olvasztótegyelének falára ütöttek részt a mozgalom erdélyi vonalának megteremtésével? A sza-